

FACULTY PERSPECTIVES OF COMMUNITY SERVICE LEARNING IN TEACHER EDUCATION

Demet SEBAN*

Akdeniz University, Elementary Education Department, Antalya/TURKEY

ABSTRACT

Community service learning aims to develop students' commitment to civic participation as an active, responsible and democratic citizen through providing service responding to a need that originates in the community as well as strengthen their academic learning. In this study it is aimed to examine Community Service Practices course defined as a compulsory course in teacher education program through the lenses of faculty. Specifically, the purpose of this study is to understand how faculty explains service learning and what kind of issues they addresses with regard to advisors, participants, characteristic of the service learning experience and assessing the outcomes. Data collected from 10 education faculty members with semi-structured interviews and analyzed using qualitative content analysis. The emerging themes – objectives, process and service learning in the teacher education program- framed the examination of the faculty perceptions. As a result, the faculty aimed to provide pre-service teachers to be sensitive to the community needs as well as developing their problem solving and project development and management skills. They emphasized the importance of advisor's competence and proficiency, the selection of the community partner. They also stressed the difficulty of evaluation, the inadequate time for the course and the importance of applying the course as voluntary-based instead of compulsory. The need for further research examining community service practices that includes all participants- students, faculty, and community partners- and its' long-term effects on students using longitudinal studies appeared as new research suggestions.

Keywords: *Community service practice, teacher education, advisor perspectives.*

INTRODUCTION

Community service practices reaches back to early history where people care and help another and is one of the tradition of the communities. On the other hand academic service learning programs began to spread in the schools in the 1980s and its' philosophy laid back to the educational theorists (i.e. Dewey, Piaget, Kolb) work of integrating learning experiences in the curriculum (Grady, 2000).

Service learning is defined as a “course-based, credit-bearing educational experience in which students (a) participate in an organized service activity that meets identified community needs and (b) reflect on the service activity in such a way as to gain further understanding of course content, a broader appreciation of the discipline, and an enhanced sense of civic responsibility (Bringle & Hatcher, 1995, p. 112). It is also defined as a learning strategy in which students have leadership roles in thoughtfully organized service experiences that meet the real needs in the community.

In Turkey, in 2006, the voluntary-based engagement service learning practices redefined as curricular and compulsory course-based learning where faculty leads students with an organized or project based service activity that both meets the community needs and students academic-based skills and knowledge by the Higher Education Council. In 2009 it was scheduled to all third grade education faculty students as a

* **Author:** dseban@akdeniz.edu.tr

course. Academic credit is given to the students based on their academic learning that occurred as a result of community experiences not just engaging in a community service. The elements such as designing a syllabus, developing partnerships, planning reflection activities, and using assessment device are some of the mechanics of service learning and it should be noted that it demands much of work and energy from faculty, student and community partners.

As soon as the academic service learning has been started to use in schools as a practice by many scholars the community-based researches about this issue also came along. Many studies that explored the impact and beneficial outcomes of service learning pedagogy however little known about the effects on faculty, community, community members as well as the long term impacts of participation compared to the student outcomes (Howard, 2003; Wade & Demb, 2009).

The purpose of this study is to understand how faculty explains service learning and what kind of issues they addresses with regard to advisors, participants, characteristic of the service learning experience and assessing the outcomes.

METHOD

The qualitative method is used in this study. Data collection included the semi-structured individual interviews of the participants who hold full-time faculty position in a university from four different departments (English language education department, early childhood department, elementary education department, physical education department).

Interview questions were developed based on prior research and writings on higher education and faculty experiences with service learning. The interview questions focused on encouraging teacher educators to describe their service learning experiences as much as possible. They asked to provide detailed descriptions about their thoughts, strategies they used, the challenges they had. Throughout this study, the meaning of service was limited to activities that potentially occur within the framework of a college course.

Content analysis was selected as research procedure to analyze transcripts. After the process of reading and rereading all participants' interview transcripts, emerging themes, repeated terms and phrases were identified and categorized according to their significance of similarity and intensity. The emerging themes – objectives, process and service learning in the teacher education program- framed the examination of the faculty perceptions.

RESULTS

As a result, the faculty aimed to provide pre-service teachers to be sensitive to the community needs as well as develop their problem solving, project development and management skills.

They emphasized the importance of advisor's competence (i.e. having an experience in conducting a project and being aware of the application and evaluation of each stage of a project), proficiency and the selection of the community partner. They also stressed the difficulty of evaluation, the inadequate time for the course and the importance of applying the course as voluntary-based participation (both students and advisors) instead of compulsory.

The difficulties were most experienced in the planning phase of this course. The lack of prior knowledge and experience in project based learning result in inadequate activities for meeting the objectives and not being able to catch the integrity of the project. The answers regarding the assessment pointed out many different aspects of the process but they all referred that assessing the quality of service is the most

problematic part of this course. They added all the stakeholders must be a part of evaluation that requires high levels of communication and collaboration as well as consensus on measurement in which meeting the community needs through serving is more important than having an academic grade.

FINDINGS and DISCUSSIONS

The faculty advisors advocates service learning for having a potential to develop students' sense of civic responsibility, increase their understanding of what it means to be a teacher and increase the quality of their learning. In addition it is important for giving students an opportunity to take initiative, solve problems, and work as a team via the implementation of service-learning projects. However, the idea of redesigning the course for two semesters and as a voluntary-based elective course is one of the issues addressed by the faculty.

The issues addressed by the students regarding the impact and the beneficial outcomes of service learning pedagogy differs when we look at service learning form the perspectives of faculty, for instance; (a) the lack of time to arrange service learning logistic and supervise to plan, develop and apply a project for a community need; (b) the problems derived from the students' lack of prior knowledge and experience in project based learning; (c) the lack of evaluation studies that document the impact of service-learning experiences on students' academic and personal development.

The faculty is an important factor in designing the course, selection of the community partners, planning the project theme and objectives. The need for further research examining community service practices that includes all participants- students, faculty, and community partners- and its' long-term effects on students using longitudinal studies appeared as new research suggestions.

DANIŞMAN ÖĞRETİM ÜYELERİNE GÖRE ÖĞRETMEN EĞİTİMİNDE TOPLUMA HİZMET EDEREK ÖĞRENME

ÖZET

Topluma hizmet uygulamaları ile öğrenciler hizmet ederek toplumdaki bir ihtiyaca o toplumun aktif, sorumlu ve demokratik vatandaşı olarak cevap verirken aynı zamanda akademik öğrenmelerini de güçlendirmektedirler. Bu çalışmanın amacı, öğretmen eğitiminde zorunlu bir ders olarak okutulmaya başlanan Topluma Hizmet Uygulamaları (THU) dersini, bu dersi yürüten öğretim üyelerinin bakış açıları ile değerlendirmektir. Özellikle öğretim üyelerinin topluma hizmeti nasıl açıkladıklarını, danışmanlar, katılımcılar, topluma hizmet ve deneyimlerinin özellikleri hakkında ne düşündüklerini ve dersin değerlendirilmesi konusunda ne tür konu ve sorunlara dikkat çektiklerini araştırmaktır. Veriler, nitel araştırma veri toplama yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme yolu ile toplam 10 öğretim üyesinin katılımından elde edilmiştir. İçerik analizi kullanılmış ve amaçlarına, sürecine ve dersin programdaki yerine ilişkin görüşler olmak üzere üç ayrı kategoride sınıflandırılarak değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre danışmanlık yapan öğretim üyeleri öğrencilerin problem ve ihtiyaçlara karşı duyarlılık, problem çözme becerileri ve proje yapma ve yürütme altyapısını kazanmalarını istediklerini belirtmişlerdir. Danışmanlar sürecin yürütülmesinde danışman yeterliklerinin, uzmanlık alanının ve kurumların seçiminin öneminden bahsetmekle birlikte sürecin değerlendirilmesinin zorluğu, bir dönemlik sürenin bu ders için yetersiz oluşu ve gönüllülüğün esas alınması gerektiği gibi konulara dikkat çekmişlerdir. Bu alanda süreci ve içeriği değerlendiren daha uzun süreli ve dersin öğrenci üzerindeki kalıcı etkilerini ölçecek çalışmalara ihtiyaç olduğu aynı zamanda hem öğrenci hem danışman ve hem de diğer tüm paydaşları içine alan kapsamlı çalışmalarında bu dersin daha iyi değerlendirilmesine ve uygulanmasına katkıda bulunacağı öneriler arasındadır.

***Anahtar Kelimeler:** Topluma hizmet uygulamaları, öğretmen eğitimi, danışman görüşleri*

GİRİŞ

Topluma hizmet uygulamaları tarihte insanların birbirini önemseydiği ve yardım ettiği zamanlar kadar eski olmakla birlikte toplumların önemli geleneklerinden birisidir. Bununla beraber akademik topluma hizmet uygulamaları programları 1980'li yıllarda okullar arasında yaygınlaşmaya başlamış ve bu programların temel felsefesi eğitim programlarının gerçek öğrenme yaşantılarını içermesi gerektiği konusunda çalışma yapan bilim adamlarının (i.e. Dewey, Piaget, Kolb) teorilerine dayanmaktadır (Grady, 2000).

Hizmet ederek öğrenme kredisi olan ve öğrencilerin (a) önceden belirlenmiş toplumun ihtiyaçlarını karşılamak üzere organize edilmiş faaliyetlere katıldıkları ve (b) dersin içeriğini daha iyi anlayacak, bu alandaki çalışmaları daha iyi kavrayacak ve sosyal sorumluluk duygularını geliştirecek yönde hizmet uygulamalarını değerlendirdikleri bir ders olarak tanımlanmıştır (Bringle & Hatcher, 1995). Ayrıca öğrencilerin toplumun gerçek ihtiyaçlarını karşılayacak, üzerinde iyi düşünülerek organize edilmiş ve öğrencilerin liderlik rollerini üstlendiği öğrenme stratejisi olarak tanımlanmıştır. Hizmet uygulamaları araştırma, yansıtma, tartışma ve tecrübelerini öğrenmeleri ve dünya görüşleri ile birleştirmeleri için öğrencilerin akademik çalışmalarının içine entegre edilmiştir (Cipolle, 2004).

Hizmet ederek öğrenmenin tanımları içinde uygulamaların temel özellikleri toplumun içinde bulunan bir ihtiyaca cevap verme, öğrencilerin akademik öğrenmelerini güçlendirme ve öğrencilerin toplumun birer aktif, sorumlu ve demokratik vatandaşı olarak toplumsal katkıya bağlılığını geliştirme olarak tanımlanmıştır (Howard, 2003).

Topluma hizmet ederek öğrenmenin öğretmen eğitiminde benimsenip uygulanmaya başlanması üzerinden çok zaman geçmesine rağmen Türkiye’de yüksek öğrenimde akademik çalışma olarak topluma hizmet uygulamalarına 2006 yılında başlanmıştır. Gönüllülük esasına dayalı hizmet ederek öğrenme uygulamaları Yüksek Öğrenim Kurumu tarafından öğretmen eğitimi programında zorunlu bir ders olarak tanımlanmış ve öğretim üyesi danışmanlığında öğrencilerin proje tabanlı topluma hizmet uygulamaları yaparak hem toplumun ihtiyaçlarına hem de akademik bilgi ve becerilerinin gelişmesine katkıda bulunması amaçlanmıştır. 2009 yılında tüm öğretmen yetiştirme programlarındaki öğrenciler 3. sınıfta bu derse kaydolmaya başlamışlardır. Bu ders ile öğretmen adaylarının toplumun ihtiyaçlarına duyarlılıklarını arttırmanın yanı sıra sosyal sorumluluk bilinçlerinin, kendine güvenlerinin ve farkındalıklarının da geliştirilmesi planlanmıştır. Hizmet ederek öğrenme aynı zamanda öğrenci yeterliklerinin arttırılması, kişisel, sosyal ve duygusal gelişimlerinin güçlendirilmesi, kendi inanç ve önyargılarının ve birer öğretmen adayı olarak toplumdaki rollerinin öğrenci tarafından tekrar gözden geçirebilmesine fırsat tanınması bakımından değerli bulunmaktadır.

Hizmet ederek öğrenmenin bir uygulama olarak okullarda kullanılmaya başlanması araştırmacılar tarafından toplum tabanlı çalışmaların yapılmasını da beraberinde getirmiştir. En çok öğrenci çıktıları araştırılmakla birlikte danışmanlar üzerindeki etkisi, yönetime katkısı, kurumların toplum misyonuna olan katılımları ve etkinlikleri ise hakkında az bilinen konular arasındadır (Wade & Demb, 2009). Birçok çalışma topluma hizmet ederek öğrenmenin faydalı sonuçları ve etkisi araştırılmakta bu uygulamaların öğretim üyeleri, toplum, toplum üyeleri ve bu uygulamalara katılmanın öğrenciler üzerindeki uzun süreli etkileri hakkında daha az çalışma yapılmaktadır (Howard, 2003). Topluma hizmet uygulamalarına öğretim üyesi katılımı ile ilgili çalışmalar öğretim üyesinin hizmet ederek öğrenme ile ilgili algılarını ve bu tür uygulamaları kullanma ya da kullanmamalarına etki eden faktörleri, toplum temelli pedagojilerin kullanımında öğretim üyesinin rolü ve hizmet ederek öğrenme ile ilgili söylemlerinin analiz edildiği çalışmaları kapsamaktadır (Banerjee & Hausafus, 2007; Bloomgarden & O’Meara, 2007; O’Meara & Niehaus, 2009; Schnaubelt & Statham, 2007).

Türkiye de topluma hizmet uygulamaları akademik bir ders olarak tanımlandıktan sonra bu dersin süreci ve kazanımları, içeriği öğretmen adaylarının görüşleri doğrultusunda birçok çalışma ile değerlendirilmiştir. Bu çalışmaların sonuçlarına göre (a) öğretmen adaylarının ders ve dersin süreci hakkında olumlu görüşleri olduğu, dersin kişisel ve mesleki gelişimlerine ve sosyalleşmelerine olumlu katkıda bulunduğunu düşündüklerini (Elma, Kesten, Kiroğlu, Uzun, Dicle, & Palavan, 2010; Uğurlu & Kırıl 2011), (b) toplumsal duyarlılıklarını arttırdığını (Özdemir & Tokcan, 2010), (c) amaç ve içeriğinin öğretmen adayları tarafından anlaşıldığı ve birçok becerilerini geliştirdiğini (Sönmez, 2010), (d) hizmet bilinci ve farkındalıklarının geliştiğini (Arkün, & Seferoğlu, 2010), (e) adayların üretkenliğine olumlu katkı sağlayacağını düşündüklerini ve toplumsal sorunlara karşı daha duyarlı olup sorunları çözmek amacıyla yapılacak faaliyetlerde önderlik yapmalarına sebep olacağına inandıklarını bulmuşlardır (Tuncel, Kop, & Katılmış, 2011). Okul öncesi eğitim almayan çocukların kavram oyuncaklarıyla kavram bilgilerinin desteklenmesi amacıyla THU dersi kapsamında bir proje geliştirilmiş ve gerçekleştirilen bu projede sonucunda lisans öğrencilerinin de çeşitli ortamlarda farklı gelişim özelliklerine sahip çocuklarla çalışarak yararlı deneyimler elde ettikleri, toplumsal sorunlara duyarlılık geliştirdikleri, ailelerin okul öncesi eğitimin gerekliliği konusunda somut deneyimler edindikleri, çocukların da kavram bilgilerinde gelişmeler olduğu görülmüştür (Dinçer, Ergül, Şen, & Çabuk, 2011).

Ayrıca öğretmen adayları bu ders için bürokratik engeller, bütçe, yer ve zamanın yetersizliği, danışmanın yeterince zaman ayıramaması gibi engellerden bahsetmişlerdir (Uğurlu & Kırıl, 2011). Olanakların kısıtlı olması gidilen kurumlarda gerekli rehberliğin ve yardımın yapılamaması gibi sıkıntılar belirtilmiştir. (Özdemir & Tokcan, 2010). Öğrenciler ayrıca proje seçiminde ve grupların belirlenmesinde daha özgür olmak istediklerini ve uygulama süresinin yetersiz olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir (Elma, Kesten, Kiroğlu, Uzun, Dicle, & Palavan, 2010). Bunun yanında dersin işleniş, yapılan projelerin içeriği, öğretim elemanının tutumu, süresi ve verildiği dönem dersin verimliliğini etkilediği belirtilmiş ve ayrıca dersin

gönüllülük esasına göre sürdürülmesi gerektiği öğrenciler tarafından dile getirilmiştir (Arkün, & Seferoğlu, 2010).

Bu değerlendirmeler sonucunda proje tabanlı eğitimin gerçek anlamda kullanılması gerektiği (Elma, Kesten, Kıroğlu, Uzun, Dicle, & Palavan, 2010), dersin tüm yükseköğretim kurumlarında yaygınlaştırılması, öğrencilerin dilediği grup ve danışmanla çalışmasının önündeki bürokratik engellerin kaldırılması, dersin ders yükü az olan öğretim üyesine verilmesi önerilmiştir (Uğurlu & Kırıl, 2011). Öğrencilerin istedikleri konuları seçmeleri konusunda özgür bırakılması ile bu dersin içeriğine ilgisi olan öğretim elemanları tarafından yürütülmesi ve dersin kazanımlarının öğretim görülen programın amaçları ile örtüşmesi gerektiği öneriler arasındadır (Tuncel, Kop, & Katılmış, 2011). Ayrıca, THU gidilen kurum ve sivil toplum kuruluşlarının görüşleri doğrultusunda değerlendirilmiş ve sonucunda uygulamanın kurum üzerinde olumlu etkisi olduğu, kurum-üniversite arasındaki işbirliğinin istenilen düzeyde olmaması ve danışmanların dersin sürecini yürütme konusunda yetersiz olmaları temel sorunlar olarak belirlenmiştir (Elma, Kesten, Kıroğlu, Uzun, Dicle, & Palavan, 2011).

Bu ders ile ilgili yapılan değerlendirmelerde danışman ile ilgili değerlendirmeler mutlaka belirtilmekte fakat danışmanın bu dersin kazanımları ve içeriği hakkında ne düşündüklerine bazı çalışmalarda değinildiği gibi yeterince yer verilmemektedir. Öğrencilere akademik kredi sadece topluma hizmet uygulamalarına katıldıkları için değil toplum ile ilgili bu deneyimlerinin sonunda gerçekleşen akademik öğrenmelerinden dolayı verilmektedir. Program oluşturma, diğer kurumlarla işbirliği geliştirme, tecrübeleri konusunda düşündüklerini yansıtılabilmeleri için etkinlikler planlama ve değerlendirme araçlarını kullanma bu dersin teknik gereklerinden olmakla birlikte öğretim üyesinden, öğrenciden ve diğer paydaşlardan iş ve enerji talep etmektedir. Bununla birlikte öğretim üyesinin sorumlulukları ders yükleri ve idari sorumluluklar gibi zorunlu sorumlulukları ile birlikte zorunlu olmamakla beraber yapmaları gereken araştırma ve yayın yapma ve aynı zamanda rehberlik ve danışmanlık gibi sorumlulukları da vardır.

Birge (2005) fakültelerin öğretim üyelerinin kendi öğretim süreçlerini gözden geçirmeleri, kendileri, öğrencileri ve toplum için ne ifade ettiği konusunda değerlendirme yapmaları için yer açmadığını belirtmektedir. Öğretim üyelerinin diğerlerinin yaşamlarını iyileştirmek için neler yaptıklarını paylaşacakları yer ve zamanı bulmalarının çok zor olduğu ve ayrıca hizmet ederek öğrenme yolunu kullanarak eğitim öğretim yapan öğretim üyeleri kendilerini, öğretimlerini ve bilgilerini gözden geçirme konusunda çok az fırsata sahip olmaları eleştirilen konular arasındadır.

Topluma hizmet uygulamaları için danışmanlık yapacak öğretim üyeleri görevlendirilirken öncelik bu konuda isteği ve yeteneği olma şartı aranması gerekirken bu dersi yürütme konusunda belirlenmiş en önemli ölçüt her bir danışmana en az 15 öğrenci verilmesi olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla topluma hizmet uygulamaları ile eğitim yapmak istemeyen öğretim üyeleri de bu uygulamalara katılmaktadır. Bu yüzden yüksek öğrenim kurumlarında bu ders için danışmanlık yapan öğretim üyelerinin topluma hizmet ederek öğrenme konusunda ne düşündükleri de önemli bir soru olarak belirmektedir.

Bu çalışmanın amacı öğretmen yetiştiren kurumlarda bu dersi yürüten öğretim üyelerinin topluma hizmeti nasıl açıkladıklarını ve danışmanlar, katılımcılar, topluma hizmet deneyimlerinin özellikleri ve dersin değerlendirilmesi konusunda ne tür konu ve sorunlara dikkat çektiklerini araştırmaktır.

YÖNTEM

THU dersini öğrencilere danışmanlık yapan öğretim üyelerinin bakış açıları ile değerlendirmeyi amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışma özellikle dersi yürüten danışmanların hizmet ederek öğrenmeyi nasıl açıkladıklarını, dersin sürecini ve bu süreçte etkisi olan paydaşlar ile ilgili değerlendirmelerini ortaya çıkarmak için planlanmıştır. Bu çalışma boyunca hizmet

ederek öğrenmenin anlamı üniversitede okutulan dersin içeriği çerçevesinde tanımlanabilen etkinlikler ile sınırlıdır.

Katılımcılar

Bu çalışmaya orta büyüklükteki bir üniversitede farklı branşlarda öğretmen yetiştiren bölümlerde çalışan 2011 yılı bahar dönemi sonuna kadar en az 2 dönem bu dersi yürütmüş öğretim elemanları katılmıştır. 5 sınıf öğretmenliği, 2 okul öncesi eğitimi, 2 İngiliz dili eğitimi, 1 beden eğitimi ve spor öğretmenliği anabilim dallarında görev yapan 6 kadın 4 erkek olmak üzere toplam 10 öğretim üyesi çalışmaya katılma konusunda gönüllü olmuşlardır.

Veri Toplama Yöntemi

Görüşme soruları yüksek öğrenimde çalışan fakülte öğretim üyelerinin topluma hizmet uygulamaları ile ilgili deneyimleri üzerine yapılan araştırmalar ve araştırmacının kendi deneyimleri referans olarak kullanılmıştır (Birge, 2005; Bringle & Hatcher, 1996; Wade & Demb, 2009; Ward, 1998).

Görüşme soruları iki farklı ders koordinatörünün görüşlerine sunulmuş ve bazı küçük değişiklikler yapılarak yeniden düzenlenmiştir. Görüşme soruları öğrenci, danışman ve uygulamalar göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Sorular eğitimcilerin topluma hizmet uygulamaları dersinde yaşadıkları deneyimleri mümkün olduğu kadar ayrıntılı açıklamalarına olanak sağlayacak şekilde yarı yapılandırılmış olarak düzenlenmiştir. Merriam'a (1998) göre yarı yapılandırılmış görüşme araştırmacı için rahat ve beklenmedik durumlar karşısında araştırmacıya esneklik sağlayan bir görüşme tekniğidir. Bu teknik aynı zamanda katılımcıların bakış açılarını ve farkında olmadıkları fikirlerini ortaya çıkarma açısından önemlidir. Görüşme boyunca katılımcılar düşünceleri, kullandıkları stratejiler ve yaşadıkları zorluklar hakkında detaylı bilgi vermeleri konusunda teşvik edilmişlerdir. Görüşme soruları aşağıdaki gibidir:

1. Topluma hizmet uygulamaları ile öğrencilerinizin kazanmasını istediğiniz yeterlilikler nelerdir?
2. Bu yeterliliklerin onların öğrenim hayatını nasıl etkilemesini bekliyorsunuz?
3. Topluma hizmet uygulamalarının yapılacağı kurumları nasıl ve hangi kriterlere göre seçiyorsunuz?
4. Bu dersi yürütecek danışmanların ne tür özelliklere sahip olması gerektiğini düşünüyorsunuz?
5. Öğrencilerin karşı karşıya oldukları gerçekler sizce ne?
6. Öğrenciler bu ders kapsamında en çok hangi konularda zorluk yaşıyorlar?
7. Bu dersi verirken sizi etkileyen önemli bir olaydan bahsedebilir misiniz?
8. Bu dersin başarı ölçütü sizce nedir?
9. Sizce öğrenciler topluma hizmet konusunda bir ders kapsamında gönüllü çalışmalı mı?
10. Öğrencilerin sahip oldukları özellikleri yapılan hizmete hangi yönlerden etkisi olduğunu düşünüyorsunuz?
11. Bu ders ile ilgili değiştirmek istediğiniz bir şey olsa bu ne olurdu?
12. Bu dersin amaçları, içeriği, sürecin yürütülmesi ve danışman rolleri ile ilgili neler eklemek istersiniz?

Yapılan görüşmeler yaklaşık 40- 45 dakika sürmüştür (1 katılımcı ile yapılan görüşme 90 dakika sürmüştür). Görüşmeler katılımcıların kendi ofislerinde yapılmıştır. Kaydedilen görüşmeler daha sonra yazılı metin haline getirilmiştir.

Veri Analiz Yöntemi

Bu çalışma için toplanan veriler yorumsal analiz ve içerik analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Yorumsal analiz verilerin tanınması ve kategorize edilmesi için kodlama yapılmasını sağlar ve böylece veriler tekrar tekrar incelenip yorumlanabilir (Ekiz, 2009). İçerik analizi ise içeriğin incelenip sayısal olarak ortaya konulmasında kullanılır (Ekiz, 2009). Yazılı metin haline getirilen görüşmeler analiz edilirken ilk olarak görüşme soruları hazırlanırken kullanılan kategoriler (topluma hizmet uygulamaları ile ilgili deneyimler, öğrenciler, danışmanlar) dikkate alınmıştır. Bu kategorilerin verilerin açıklanması ve yorumlanmasında

yetersiz olduğu görülmüş ve ilk önce ayrı ayrı analiz edilen görüşme soruları daha sonra tekrar tekrar okunmuş ortaya çıkan temalar, tekrarlanan terimler ve söylemler benzerlik ve yoğunlukları göz önüne alınarak önem sırasına göre dersin amaçlarına, sürecine ve dersin programdaki yerine ilişkin görüşler olmak üzere üç ayrı kategoride sınıflandırılmıştır ve değerlendirilmiştir. Her bir kategoride bulgular katılımcıların söyledikleri alıntılar ile desteklenmiştir. Önem sırasına göre verilerin düzenlenmesinde içerik analizi kullanılmıştır. Alıntılarda isim kullanılmamış ve her bir katılımcı için görev yaptıkları bölüme göre numara verilmiştir.

BULGULAR

THU dersine danışmanlık yapan öğretim üyelerinin görüşme sorularına verdiği cevaplar dersin amaçlarına, sürecine ve dersin programdaki yerine ilişkin görüşler olmak üzere üç başlık altında değerlendirilmiştir.

THU Dersinin (Amaçlarının) Değerlendirilmesine İlişkin Görüşler

Bu bölümde dersin amaçları ve içeriği ile ilgili görüşler değerlendirilmiştir. Danışmanların hepsi öğrencilerin THU ile en önce sosyal sorumluluk ve toplumdaki problem ve ihtiyaçlara karşı duyarlılık ve farkındalık kazanmalarını istediklerini belirtmiştir:

Kişisel anlamda duyarlı olmak öğrencilerimizin yakın çevresinden başlayarak dünyada olup bitenlere her anlamda duyarlı olmaları çok önemli. Farkındalıkları çok önemli ve belirleyici. Bu farkındalıktan sonra bu bilinçten sonra bunu değiştirme isteği duygusu önemli. Yani ortada bir şey var. O şeyin bir çözümü var. O şey olduğundan daha iyi bir hale getirilebilir. ...bu duyguyla o şeyi değiştirme konusunda, o soruyu, o konuyu o problemi, o eksikliği o aksaklığı değiştirme ortadan kaldırma ve yerine daha iyisini koyma konusunda istekli olmaları ve daha da önemlisi samimi olmaları. (Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, 1)

Şimdi her şeyden önce sosyal sorumluluğu kazanmaları ve toplumun hangi katmanlarına hangi bölümlerinde sorun ama nasıl destek verebilirim için bir zemin hazırlar diye düşünüyorum. Yani bu ders sosyal sorumluluk kazanmalarına hizmet edebilir. (Okul Öncesi Eğitimi, 1)

Topluma hizmet yani bir öğretmen olarak sadece okulda değil okul dışında da eğitim faaliyetlerini yapabileceklerini görebilmeleri bence en büyük amaç. Yani sadece okul sınırları içerisinde kalmayıp okulun dışında da öğretmen kimliğini koruyarak çalışabilmesi. (Sınıf Öğretmenliği, 2)

İkinci olarak danışmanların yarısı dersin amaçları içinde öğrencilerin bu tespit ettikleri problem ve gereksinimlere nasıl çözüm bulabilirim, nasıl destek olabilirim sorularını sorarak problem çözme becerilerini geliştirme ve probleme çözüm üretebilecek bir süreci yapılandırabilme becerisi kazanmalarını sağlamak olarak belirtmiştir:

Hem toplum da kendi gördükleri eksiklikleri, bir toplumdaki gereksinimleri tespit etmek çok önemli bir şey farkında olmak çok önemli bir şey. Bu aynı zamanda problem çözme becerisi içinde, onunda ilk adımı. Dolayısıyla öncelikle sorunu çözmek sorunu anlamak, alternatif yollar geliştirmek. Yine eleştirel düşünce becerisini geliştirirken bu tabi eleştirdikleri şeylerde kendilerinin nasıl eksikliklerini doldurabileceğini kazandırma becerileri tabi ağır basıyor. Yani bu derste herhalde edinilmesi gereken en önemli beceriler bunlar. (Okul Öncesi Eğitimi, 2)

Ayrıca bireylerin proje yapabilme altyapısını bu zeminde kazanmalarını sağlamak yine danışmanların yarısı tarafından dile getirilmiştir:

Benim başta birinci beklentim şu. Bireylerin birlikte bir proje üretebilmesi. Ürün ortaya koyabilmesi. Bunu ortaya koyarken de başka kurumlarla ve kişilerle birlikte iş yapabilmek becerisi ve yeteneğini geliştirebilmesi. Birinci öncelik bu. Bundan sonra ki süreçte bunu uygulamaya koyabilmesi. Bir projeyi teorik olarak üretebiliyor ama bunu uygulamaya koyabiliyor mu birlikte çalışabiliyor mu? (Sınıf Öğretmenliği, 1)

Toplum gerçeklerini, değişik sosyoekonomik düzeydeki çocukları görmesi de önemlide bir proje nasıl yapılır, nasıl bir uygulama olur, hani bir projeyi nasıl derleyip toplayıp yazabilirim grup çalışması halinde, Bu sorumluluğu alıp bunu geliştirebilmeleri bence çok daha önemli bir şey diye düşünüyorum. (Sınıf Öğretmenliği, 3)

Kurum ve diğer kişilerle çalışma becerisi kazanmak ve hem grupla hem ihtiyaç sahibi ile yapılandırılan projeyi yürütebilme becerisi kazanılması da beklenen yeterlikler arasındadır:

Yani toplumun dışında kalıpta dışarıdan ahkam kesmek işte söyle yapalım böyle yapalım değil birebir işin içine girerek problemin içinde bulunarak onu çözümlendirmek veya ihtiyaç sahipleriyle birlikte bir süreci yapılandırmalarını istiyorum. (İngiliz Dili Eğitimi, 1)

Danışmanların hepsi bu ders boyunca kazanılan yeterliklerin öğrencilerin en çok mesleki yeterliklerini birçok yönden arttıracakları konusuna değinmişlerdir. Öğretmenlik mesleğinin sadece okul sınırları içinde olmadığını öğrendiklerini, farklı gruplarla çalışma becerisi kazandıklarını ve eğitime katkının birçok farklı yollarla yapılabileceğini öğrendiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca 6 danışman proje deneyiminin de mesleki yönden katkıları olacağını söylemişlerdir:

Topluma hizmet etmek için gittikleri kurumlarda öğrenciler öğrendiklerinden çok farklı bir şekilde eğitime katkıda bulunabileceklerini gördüler. Bu şekilde öğretmenlerin sadece okul binası içerisinde kalmayıp onun dışında da devam ettiğini görmeleri benim için önemliydi. (Sınıf Öğretmenliği, 4)

Kimsesiz çocuklar yurdundaki çocukların derslerine yardım ediyorlardı bir eğitim veriyorlardı. Kendi lisans eğitimlerinde nasıl bir eğitim aldılarsa ona göre bir şeyler yaptıkları için otomatik olarak kendi eğitimlerini destekliyor aslında. Zaten çünkü kendi öğrenimi doğrultusunda bir şey yapıyor. Bambaşka bir şey gidip de bir şey pazarlamıyor yani yine eğitim veriyorlar. (Sınıf Öğretmenliği, 3)

Atandığı bölgenin toplumsal ihtiyaçlarını tespit edebilir bu ihtiyaçlar doğrultusunda bulunduğu sosyokültürel ortamda neyi planlayıp hangi sahada toplumla iç içe çalışmalar yürütebilir çünkü eğitimi 4 duvar arasından çıkartmaktır her zaman benim hedefimde. Okul aile toplum üçgeni içinde bunu gerçekleştirebilme. İnsanı tanıyabilme, en azından çalıştığı grubun öğrencilerin aile kültürlerini tanıyabilir. (Okul Öncesi Eğitimi, 1)

Danışmanlar bu dersin bu yeterlikleri kazandırıp kazandıramayacağını tartışabileceğini, yapılan çalışmanın niteliği, danışmanın ve öğrencinin algısı, verilen mesajların istenilen yeterliklere etkisinin olduğunu vurgulamalarına rağmen dersin en azından buna imkan verdiği 4 danışman tarafından belirtilmiş, iki tanesi benzer bir süreci kendi hayatlarına mutlaka aktaracaklarına inandığını söylemiştir.

Yani olması gereken ideal durumdan çok bahsediyorlar ama çocuklarla beraber, öğrencilerle beraber birlikte ne yapıyorlar acaba bu ideal duruma ulaşmak için. Onlara bu eksiklikleri gidermek için ne kadar model oluyorlar. Ders olarak değil ama böyle bir imkanı vermesi açısından ben yararlı buluyorum. Öğretim elemanları, öğrenciler, çocuklar hep beraber bir eksikliği gidermek için çalışıldığı zaman, o zaman gerçekten evet konuşmakla beraber,

eleştirmekle beraber, birlikte sorumluluk alıp da hep beraber bir şeyler yaptıkları zaman gerçektende anlamlı oluyor. (Okul Öncesi Eğitimi, 2)

Biz aslında burada bir alışkanlığa yani biz eğitim için ne diyoruz eğer bir hedef varsa bu süreçte kazanılır diyoruz. Bir kere yapmakla olmaz bunun tekrar edilmesi gerekir diyoruz. İşte bu tekrarlılık sürecine onları ısındırmak ve alıştırmak. Yani bunun öğrenilmesini bekliyorum onlar tarafından ve bütün hayatlarına da yaymalarını bekliyorum ve yayacaklarının da düşünüyorum. En azından kendi çalıştığım gruplar için söylüyorum. (İngiliz Dili Eğitimi, 2)

Danışmanlardan 2 tanesi bu ders zorunlu olduğu için birçoğuna hiçbir katkısı olmayacağına inandığını sadece proje uygulama konusunda özgüven kazanabileceklerini belirtmiştir:

Ben şöyle başlayayım istersen bu ders zorunlu. Zorunlu olduğu için bazılarına hiçbir şekilde faydası olmayacak. Zorunlu olduğu için alıyor. Biz genelde grup çalışması yapıyoruz grupta başarılı bir birey değil çok katkısı olacağını düşünmüyorum. İlk soruda söylediğim gibi işte ortaya koyduğu projeyi uygulayıp uygulamayacağını, uyguladığı zaman ürün ortaya çıktığında geri dönüt aldığında pozitif dönütler alacak iyi uygulama yapabilirse bunun katkısı ne olabilir. Kendine olan özgüveni artacak sadece. (Sınıf Öğretmenliği, 1)

Danışmanlar ayrıca öğrencilerin sorunlar onlara yaklaşmadığı sürece sıkıntı olarak görmediklerini, toplumun gerçeklerine çok uzak yaşadıklarını, genelde duyarsız, merak duyguları az ve tüketen bireyler olduklarının öğrencilerin bir gerçeği olduğunu vurgulanmıştır:

Öğrencilerimizin doğrudan yada dolaylı karşılaştığı. Farkında olduğu yada olmadığı hatta belki neden gibi gördüğü. Neden zannettiği ama bazı nedenlerin sonucu olan yada sonuç gibi gördüğü ama aslında özde sorguladığımız zaman bir kaynağı niteliğinde olan o kadar çok şey var ki yani..... herkesi içine alır bir genelleme yapmakta doğru değil ama genel anlamda hani böyle olayları sorunları gelişmeleri çok hani böyle sorgulamama, çok kafa yormama çok üzerine gitmeme gibi duygular, göreceli olarak daha az okuma, ülke sorunlarına, dünya sorunlarına çevresel sorunlara kendilerine çok yaklaşmadıkça sorun ya da sıkıntı olarak görmeme, adam sendecilik, bana ne lazımcılık, var. (Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, 1)

Lösemili çocukların ailelerini aldık ve o ailelerin kendi içinde bir sosyal ağ oluşturmalarına yardımcı olmaya çalıştık. Bunlar farklı yerlerden geliyorlardı ve buraya geliyorlardı. Kiminin evi yoktu, kimi dışarıda kalıyordu, kimi çocuğunu bırakıp memleketine geri gitmek zorunda kalıyordu ve birçok şey yaşandı ve bunlar da bizim çocuklarımızı çok derinden etkiledi. Giden öğretmen adayları böyle bir manzara beklemiyorlardı ama bu bu işte her zaman olan bir şey. Bu biz gittiğimiz için olmadı bu hep var ve biz bunu gittiğimiz için görüyoruz. Buna şaşırılmamak gerekiyor çünkü bunun içindeysen sen burada şaşkınlık işe yaramıyor. Onu çözmek gerekiyor. (İngiliz Dili Eğitimi, 1)

THU Dersinin Sürecinin Değerlendirilmesine İlişkin Görüşler

Bu bölümde dersin yürütülmesinde önemli olan danışmanların özellikleri, hizmet edilecek kurumların seçimi ve karşılaşılan zorluklar hakkındaki görüşler ile dersin değerlendirme süreci ile ilgili görüşler analiz edilmiştir.

Danışman Özellikleri

Danışmanların özellikleri konusunda 7 danışman bu dersi verecek kişinin donanımlı olması gerektiği yani akademik hayatında bir proje yürütmüş olması gerektiğini ve her aşamanın nasıl hazırlanıp uygulanıp değerlendirildiğinin farkında olması gerektiğini belirtmişlerdir:

Tıpkı öğrencilerden beklediğimiz gibi birileri için bir şeyler yapma hevesi ve ihtiyacı içinde olmaları gerekli ama bir çalışmayı koordine etmek için yeterli değil. Teknik bilgide çok gerekiyor fakat bunu önemsemiyorlar ya da kişisel anlamda bu kişi gönüllü bile olsa birde hani nasıl matematiği sevebilirsiniz matematiği öğretme konusunda istekli arzulu olabilirsiniz ama iyi bir matematik altyapınız yoksa bu isteğiniz bu heyecanınız sizi bir yere kadar götürür. İşte bu anlamda tıpkı öğrencilerden beklediğimiz istediğimiz gibi danışmanlarında öğrencilerin ötesinde onları sürükleyebilecek kadar donanımlı olması. Proje nedir ne değildir, proje süreçleri nelerdir, mantıksal çerçeveye yaklaşımı nedir, bir proje nasıl yönetilir, bu süreç nasıl yönetilir. (Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, 1)

Öncelikle danışmanlarının da daha önce bu tip bir proje de çalışmış olmaları çok önemli. Yada en azından bir projenin nasıl yürütüldüğü konusunda fikir sahibi olmaları gerekiyor. Çünkü öğrenciler proje yapıyorlar danışmanın bir projenin nasıl yapıldığından haberi yoksa onlara yol göstermekte zorluk çekebilir. Öğrenciler çok çabuk kaybolmaya elverişliler yani projenin hedeflerinden uzaklaşmaya, metodundan uzaklaşmaya. (Sınıf Öğretmenliği, 5)

5 danışman bu tür topluma hizmet çalışmalarını kendilerinin de gönüllü olarak yürütüyor olmaları gerektiği konusunda görüş bildirmiştir:

Danışmanların bu çalışmaları kendileri de yapmış olmaları gerekiyor. Mesela ben hala gönüllü çalışmalar yapıyorum ama biliyorum ki birçok arkadaş yapmıyor. O yüzden de dışarıdan yürütmek çok zor oluyor. Kurum için ne yapması gerektiğini o kurumda nasıl davranması gerektiğini onlarla nasıl iletişime geçmesi gerektiği brifinglerle öğrenilmiyor. O deneyim süreci olması gerekiyor. Yaşayarak öğrenilmesi gerekiyor. Bu yüzden kendilerinin aslında bu tür gönüllü çalışmaları yapıyor olması gerektiğini düşünüyorum. (İngiliz Dili Eğitimi, 2)

4 danışman bu dersi veren kişinin mutlaka bu ders için gönüllü olması gerektiği ve özellikle dersi az olmanın görevlendirme için ölçüt olmaması gerektiğini belirtmişlerdir:

Bu tür çalışmalarda ben görevlendirilmiş olmayı çok doğru bulmuyorum. Gönüllü olmak sorumluluk duymak istekli olmak daha önemli. Yani bu tür şeyler görevlendirme ile olabilecek şeyler değil. Ya bak senin daha az dersin var sen daha uygunsun senin işte ders saatin daha az işte boş günlerin var bu dersi sen yürüt ya da bu çalışmayı sen koordine et. İlk kriter daha az dersinin daha çok boş vaktinin olması. Yönetici böyle bakıyor olaya. Yani kriter ve ölçü bu olmamalı. Yani ben burada bu çalışmayı yaptım ama ben bu çalışmayı yaparken herkesten daha yoğunum. Zamanımı çok iyi kullanmaya çalışıyordum ama bu olaya inanıyordum. Bu önemli. (Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, 1)

1 danışman hedef proje yaptırmak ise akademisyen olan herkesin bu dersi yürütebileceğini belirtmiştir:

Yani proje hazırlamayı bilen zaten bunu da tüm akademisyenler yapıyor. Sadece çalışılan konuda da yeterli olması. O proje ile birlikte iletişim kurabilme, organizasyon, kurumlar arası bağlantı kurabilme yani bizim yaptığımız uygulamada bu tür özellikler yeterli olmuştu. (Sınıf Öğretmenliği, 1)

3 kişi iletişim becerilerinin çok önemli olduğunu 3 kişi de liderlik özelliklerinin ve yönetim becerilerinin öneminden bahsetmiştir:

Danışmanlarda öğrencilerde olduğu gibi bir takım iletişim becerileri de gerekiyor. Bunlarında konuşulması gerekiyor yani o nedenle bizim proje eğitimlerimizde proje anlatılır iletişim konuşulur, fon bulma kaynak bulma konuşulur. Farklı toplumsal kategoriler konuşulur. Hassas

gruplar, grupların özellikleri konuşulur. Çocuklarla nasıl iletişim kurulur, çocuklarla iletişim kumanın “üf” ve “püf” noktaları konuşulur sorgulanır. İşin özü nem psiko-sosyal yatkınlık ve isteklilik hem de teknik yeterlilik ve beceri gerekiyor. Danışmanlarında hocalarında böyle bir alt yapıya sahip olmaları gerekiyor. (Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, 1)

Kurumların Seçimi

Süreçte kurumların nasıl seçildiği konusunda 4 danışman kurumları öğrencilerin kendilerinin seçtiğini ve bu kurumların daha çok okulda edindikleri bilgi ve formasyonu küçük bir ihtiyaç grubu için bir proje bütünlüğü içinde uygulayabilecekleri yerler olduğunu belirtmişlerdir:

Şimdi öncelikle yaptığım çalışmada öncelikle hangi alana ilgi duyduklarını ben tespit ettim. Hangi alanda çalışmak istiyorlar. O alanla ilgili nasıl çalışmalar yapabilirler önce bir bunu belirledik. Daha sonra çalışmayı düşündüğü alanda hangi kurumlarla iletişime geçebilirsiniz kararını hep birlikte verdik. Ondan sonra bireysel görüşmelerle. (Okul Öncesi Eğitimi, 1)

Aslında bizim uygulama yöntemimiz de bu yönergede olduğu gibi dersin amaçları gibi gerekliliğini de öğrencilere açıkladıktan sonra sözünü ettiğim yeterlilik alanlarını geliştirebilmek için gereksinimleri öğrencilerin bulmasını bekliyorum. Dolayısıyla da bulduğumuz kurumlar onun o beklentileriyle uyumlu olmak durumunda..... Biz onlara nerelerde çalışabilecekleriyle ilgili alternatifler sunuyoruz yani aslında bu öneri gibi değil beyin fırtınası şeklinde gerçekleşiyor. (Okul Öncesi Eğitimi, 2)

4 danışman kendi çalıştığı alan ile ilgili olmasının ve onlara yardımcı olabileceği bir alan olmasının en öncelikli tercihi olduğunu ve bu doğrultuda öğrencileri yönlendirdiğini söylemiştir. 2 danışman öğrencilerin kendi yeterliklerini aktarabileceği kurumlara onları yönlendirdiğini 2 danışman ise tercihlerini sormadan direk yönlendirdiğini belirtmiştir:

Biz aslında ben aslında ilk başta kendi alanıma göre seçtim. Ben ne yapabilirim. Mesela polis teşkilatıyla çalışan hocalar oldu, bambaşka yerlerde çalışan hocalar oldu. Ben her şeyi yapmam kendi alanımda önemliydi ilk etapta yani kendi alanım daha belirleyici oldu. (Sınıf Öğretmenliği, 3)

Ben kendi grubum için söyleyebilirim. Kendi branşımınla alakalı benimde onlara yardımcı olabileceğim bir alan olsun isterim. Benim yaklaşımım buydu. Okullarda öğrencileri çalıştırdık. Fen ve teknoloji ile ilgili çalıştık çünkü projeyi yürüten kişinin sorumlu öğretim elemanının da o konuda bilgisi olması gerektiğini düşünüyorum. Kriterlerim buydu ve öğrencileri de bu doğrultuda yönlendirdim. (Sınıf Öğretmenliği, 1)

Öğrencilere tercihlerini sordum mu? hayır. Ama olması gereken beklide öğrencilere sorarak onları yönlendirmektir. Orda benim değil asıl öğrencilerin gruplara atanırken hocaların, öğrencilerin istekleri ve hocanın yetenekleri bir araya toplansa daha uygun olurdu. Bize öğrenci grupları dağıtıldı. Bu öğrenciler senin sorumluluğunda dendi mesela. Bence öğrenciler ne çalışmak istiyor, bu öğrencileri hangi hoca çalıştırabilir. Daha sonra gruplar oluşturulabilirse daha iyi olur. (Sınıf Öğretmenliği, 5)

2 danışman sosyal boyutu olan halk ile iç içe olan kurumlar olmasına dikkat ettiğini, 1 danışman herkesin gitmediği bilindik olmayan kurumları kendisinin seçip önerdiğini belirtmiştir:

Bir kere herkesin gittiği kurumlara gitmek istemiyorum. Çok bilindik kurumları istemiyorum. Araştırıyorum. Biz sosyo drama yapıyoruz bu bizim için çok önemli bir avantaj ben nerde ne var biliyorum. Hangi problem hangi kitleyi ilgilendiriyor. Orda nasıl bir parmak basılması gerekiyor

onu biliyorum. Bu şekilde ben bir seçim yapmış oluyorum. Ben 4-5 tane kurum seçmiş oluyorum öğrencilere bu kurumların özelliklerini anlatıyorum. O kurumları ziyaret etmeleri için randevu alıyorum. Onlar gidiyorlar kurumları tek tek geziyorlar. Ziyaret ediyorlar ve daha sonra çalışmak istedikleri kurumları bana söylüyorlar. (İngiliz Dili Eğitimi, 2)

Yaşanan Zorluklar

Bu derste yaşanan zorlukların en çok planlama aşamasının da yaşandığı 7 danışman tarafından belirtilmiştir. Altyapının ve genel bir proje eğitiminin olmaması öğrencilerin hedeflerine uygun etkinlikler planlayamama ve proje bütünlüğünü yakalayama ile sonuçlandığını belirtmişlerdir:

Aslında bir alt yapıda gerektiriyor. Yani doyurucu bir proje eğitimine sahip olmaları gerekiyor. Bizde genellikle bu tür şeyler tam da bize özgü bir biçimde heyecanla istekle arzuyla başlıyor yeterince hazırlık yapmadan, işte arka planını yeterince doldurmadan. Projeyi kağıt üzerinde buluşturmadan, geliştirmeden kurgulamadan ve işte proje ile ilgili bir takım teknik ayrıntılar dikkate alınmadan başlıyor dolayısıyla yapılan şey zaten proje olmuyor. Yani bir tür faaliyet oluyor. İyi niyetli bir çalışma çaba oluyor. Dolayısıyla bu anlamda bu tür çalışmalar içinde olacak öğrencilerimizin böyle bir alt yapıya ihtiyaçları var. Bunu bilmeleri, bunu görmeleri, bunu kabul etmeleri ve bu yönde iyi bir eğitim almaları gerekiyor. (Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, 1)

Danışmalar ayrıca gidilen kurumda yaşanan zorluklara (i.e. kuralları benimsememe, iletişim sorunları yaşama, tüm katılımcılardan destek görememe), kurumun uzak oluşu, ders saatlerinin uygulama ile çakışması, grupla çalışma ve çalıştıkları grubu yönetme konusunda yetersiz kalınması gibi sorunlara değinmişlerdir:

Yukarıdaki sıkıntılar dışında tercih edilen okullara ulaşım sıkıntısı yaşadılar. Bu günlük hayatlarında yaşadıkları ve meslek hayatlarına başladıklarında da yaşayacakları bir sorun ama onlar için bir sorun oldu. (Sınıf Öğretmenliği, 1)

Onun dışında öğrencilerin üniversite dışında diyeyim diğer sivil toplum örgütleri olsun, diğer kamu kurum yada kuruluşları, özel sektör olsun çok fazla diyalogları yok. Bireysel iletişim kuramıyorlar. Her şey yine danışmana kalıyor. (Okul Öncesi Eğitimi 1)

Onun dışında tecrübesizliğin getirdiği kaygı ve korku. Risk grupları ile çalışmanın zor ve yorucu olması, hiçbir şeyin onların yapmayı tasarladıkları şey için hazır beklemediği, süreçte takip etmeleri gereken mevzuat ve yönetmeliklerden haberleri olmaması ve yapmayı hayal ettikleri ile ulaşabilecekleri arasında çok fark olması da öğrencilerin karşılaştığı zorluklar olarak 7 danışman tarafından belirtilmiştir:

İşin içerisine aile, okul idaresi ile ilgili beklemediği sorunlar ile karşılaştılar bizimkiler. Orda birtakım mevzuat, yönetmelik, bunları görecekler Türkiye şartlarında düşündüğünde. Çocuk hayal ediyor yapmak istediği bir şey var ama yönetmelikler mevzuatlar buna izin vermiyor gibi birtakım sorunlarla karşılaşacaklar. Mesela çocuk diyor ki ben okulda şöyle bir şey yapmak istiyorum. Çocukları proje kapsamında şuraya götürmek istiyorum. Götüremezsin yapamazsın ekonomik olarak ta yapamazsın ve aynı zamanda yasalar ve yönetmeliklerle sınırlandırılmış. Bu anlamda sıkıntılar çekiyorlar. (Sınıf Öğretmenliği, 5)

Bu çalışmalar içerisinde en iyi öğrendikleri şey bunların bir takım prosedürlere bağlı olduğu ve ne yazık ki bunu öğreniyorlar. En iyi öğrendikleri şey bu arada resmi prosedürler ve öyle görüldüğü kadar işlerde hayal kurmanın yeterli olmadığı. Bu kötü bir şey tabi. Ama yani yaşamın gerçeği ise bir taraftan da en iyi kazanımlarından beklide. Dolayısıyla çalışmalarını

planlarken hayata geçirilebilir yönlerini bu sefer düşünmeye çalışıyorlar. Bu yaratıcılık için kötü ama kendi yaşam becerilerini kazandırması açısından iyi bir şey. (Okul Öncesi Eğitimi, 2)

Teoriye göre uygulamanın az olması, not kaygısından dolayı gönüllülüğün ikinci plana atılması, grupların uyumlu çalışmaması, süreç ile ilgili gerçekler olarak danışmaların yarısı tarafından değinilen konulardır:

Onun dışında birlikte çalışmalar tabi öğrencilerin bireysel özelliklerine baktığında iki kişi grubu alıp gidiyor belki 4 kişi ne kadar yönlendirseniz de işin içine girmiyor iş iki kişinin sırtında kalıyor proje. Görev dağılımını birbirleri arasında yapıyorlar zaten hoca sen şu görevi sen al bu görevi sen al dediğinde zaten itirazlarla karşılaşılıyor. Kendileri alsın kendileri seçsin dediğinde de aldıkları sorumlulukları yerine getirmediklerini görüyorsunuz. (Okul Öncesi Eğitimi, 2)

Sürecin Değerlendirilmesi

Danışmanlar dersin değerlendirme ölçütü ile ilgili soruya çok farklı açılardan cevap vermişler ama hepsi bu sürecin bu ders ile ilgili en sorunlu süreç olduğuna değinmişlerdir. Gönüllülük esasının değerlendirilemediği ama çok önemli olduğu bunun dışında bu derste sürecin ve sonucun değerlendirildiği ve bunun da uygun yönetmeliğe göre yapıldığı ve bunda da projelerin katılımın ve raporların esas alındığı belirtilmiştir:

Bu çok zor. Buna da yine çok boyutlu bakmak lazım. Yani bunun değerlendirilmesi gerçekten de başlı başına bir muamma çünkü amaçların aslında yani her bir alt amacı da ölçen bir şey olması lazım. Böyle mucizevi bir şey nasıl olacak çünkü hem niyet boyutunda hem performans boyutunda bakmak lazım. Bazen performans bakıyorsunuz çocuğun yaptığı şey görünürde başarısız. Ama bu çocuğun sabaha kadar onu başarmak için niyet ettiğini biliyorsunuz. Bir şey çalıştı ama sonuçta olmadı. Süreci ve sonucu ayırmak çok kolay değil. En büyük sorun bu. (Okul Öncesi Eğitimi, 2)

Değerlendirmeye tüm paydaşların aslında katılması gerektiği, danışmanın tüm sürecin içinde bizzat olması gerektiğinin çok önemli olduğu, hizmet boyutunun not boyutunun önüne geçmesi gerektiği konusu belirtilmiştir:

Sürecin çok iyi değerlendirilmesi lazım gerçekten buna danışmanlık eden kişinin de bu süreci iyi yürütmesi ve iyi yönetmesi lazım. Kenarda kalmaması lazım onun içinde birebir bence öğrencilerle birlikte olması gerekiyor. (İngiliz Dili Eğitimi, 2)

Not vermek tabi biraz tuhaf. Raporlar projenin hazırlanması ama işte diyorum ya ismi topluma hizmet olunca işin içinde bir hizmet boyutu var bu belki öğrencileri sıkıntıya sokabilir. Hani not alacağız işten diye. Keşke gerçekten bunun not değil de hizmet boyutunu düşündürecek bir şey olsa. (Sınıf Öğretmenliği, 4)

Ayrıca bu dersi önceden seçmeli olarak yürüten bir danışman bu durumu şöyle değerlendirmiştir:

Şimdi bu çalışmalar tek yarıyıldaki yapıldığı zaman ön hazırlık uygulama her şey birbirine giriyor ve hiçbir şey tam olmuyor. Doğru olmuyor mantığına ve tekniğine uygun olmuyor. İki dönem yürüten kolda bir yönerge var bir mevzuat var değerlendirmeye ilişkin. Aslında hepsi önemli ama bizim için en önemli şey değerlendirmede proje için yapılan ön hazırlık önemli alınan genel eğitim önemli bu eğitimden aldığı notlar önemli başarı düzeyi önemli çünkü genel eğitimi ne kadar ciddiye alırsa projelendirme orada başlıyor. Projelendirdikten sonrada sunum yapıyorlar oradan da bir not alıyorlar. Devam durumları önemli işte toplantılara katılımları, grup dinamikleri, grup olarak birliktelikleri, işbirlikleri işbölümleri birtakım ara sunumları önemli özellikle 8 haftada bir ara genel toplantı yapıyoruz bütün projeler o güne kadar o haftaya kadar

heler yaptılar nereler aksadı neden aksadı ve kalan haftalarda neler düşünülüyor bu önemli danışmanın gözlemleri önemli. (Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, 1)

THU Dersinin Programdaki Yerine İlişkin Görüşler

Öğretmen yetiştiren programlarda yerini alan THU dersi üç yıldır uygulanmakta ve bu sürecin sonunda bu dersin gerçekten gerekli olup olmadığı yaşanan tecrübeler sonunda öğretim üyeleri tarafından dile getirilmektedir. Bu dersin olup olmaması konusunda 4 danışman kesinlikle olması gerektiği ve topluma hizmetin yaygınlaşması için gerekli olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca ikisi zorunlu olmasının yanında öğrencilerin çalışacakları alanlarda ve çalışmak istedikleri grupta mutlaka esneklik sağlanması gerektiğini eklemiştir:

Şöyle bizim öğrenciler bu kurumların varlıklarını bile bilmiyorlar. O açıdan bence bu ders ilk etaplarda zorunlu olarak konuluyor ama belki ileriki yıllarda bunlar daha çok ilköğretim seviyesine kadar taşındığında öğrencilerin bunu kendi kendileri talep edecek boyuta gelebilirler gibime geliyor. (Sınıf Öğretmenliği, 4)

Bence burada bir problem yok hani bunun zorunlu olmasında bir problem yok ama eğer biz seçersek onların gideceği toplumu ve onlara dayatarsak orda problem var. Yani çalışmak istediği alanı kendisi seçmeli. Orda özgür olmalı istediği konuyu seçebilmeli. Onun içinde mesela bir tek danışman ve bir tek grup sıkıntı olabilir. (İngiliz Dili Eğitimi, 2)

3 danışman olmaması gerektiğini, birisi üniversitenin bu ders için çok geç olduğu belki lisede zorunlu olması gerektiği üniversitede bu tür çalışmaların kulüplerle yürütülmesinin daha anlamlı olduğu, bir diğer danışman ise zaten gönüllü olanların bu tür çalışmalarını yürüttüğünü belirtmiştir:

Şunu söyleyeyim, şöyle baktığım zaman olmamalı diyorum çünkü çok somut bir gerekçem var. Bu ders olmadan da ben az önce size bahsettiğim çalışmaları yapıyorduk öğrencilerimizle. Mesela zorunlu olmasında da kırk kişi bir sınıfta yine yirmi tane çocuk gerçekten bu dersin amaçlarına yönelik çalışıyor. Diğer yirmi tanesi içinde bu konuda bir şey yapamazsınız. Yani onların bu konudaki motivasyonunu arttırmak için tabi elinizden geleni yapıyoruz ama bu çalışmalar çoğunlukla bu sınıfın genel topluluğunun yarısı tarafından asil çalışmalar yürütülüyor bu diğerleri biraz daha uzaktan ve pasif bir şekilde destek veriyorlar. Tamamen gönüllü olursa da bu şekilde yürüyecek. (Okul Öncesi Eğitimi, 2)

Ben ders kapsamından dışarı çıkarılması gerektiğini düşünüyorum. Seçmeli ders bile olsa. Çünkü ölçüt soruyorsunuz. Sonuçta bir değerlendirme varsa insanlar gerçekten gönüllümü çalışıyor, not almak için mi çalışıyor bu bilinemez. Bunun yerine bizim öğrenci topluluklarımız var. Öğrencileri oraya yönlendirerek o topluluklar adıyla bir şeyle yapılabilir. Zaten yapıyor. (Sınıf Öğretmenliği, 1)

3 danışman olması ama seçmeli ders olması gerektiğini savunmuştur:

İdeal olanı yani olması gerekeni gönüllü olması. Beklide hani fakültelere bile gerek yok öğrenci kulüplerinde öğrenci derneklerinde kampüste bu çalışmaların bir akademik danışman katkısıyla ya da yönlendirmesiyle yürütülmesi. Ama böyle yürümüyor. Gönüllülük bizde sorumluluk duygusu sorumluluk kavramı çok gelişmediği ve çok olgun olmadığı için çok farklı algılanıyor. Mesela şu oluyor. Gönüllüyüm dediğiniz zaman ya da gönüllü yapılan çalışma dediğiniz zaman suda anlaşılıyor: ya ben nasıl olsa bunu gönüllü yapıyorum bu hafta giderim yaparım, gelecek hafta gitmem yapmam. Gönüllülükten bu anlaşılıyor. Gönüllülük ve sorumluluk birlikte hani gönüllüsün ama sorumlusunda. Bir şeye gönüllü olmak o şeyi istediğinde istediğin zaman istediğin kadar yapabilmen demek değil. Bu anlaşıldığı için biz sadece gönüllülük kavramı

içinde biz istenen verimi ve katkıyı sağlayamıyoruz. Devamlılığını sağlamak çok güç oluyor. Nitekim tıp fakültesinde böyle başladı. Gönüllü başladı ama olmadı yürümedi ya da beklendiği istendiği noktaya gelmedi. Ne zamanki onlarda bir seçmeli ders yaptılar yani önünüzde iki alan var üç alan var bu alanlardan biride sosyal sorumluluk projeleri. Onu da seçebilirsiniz onu da seçebilirsiniz onu da seçebilirsiniz. Proje seçerseniz bunun gerekleri bunlar. Öğrenciye en azından seçme şansı verilmesi gerektiğini düşünüyorum ama sadece gönüllülük ilişkileri ile bu çalışmalar yürümüyor. Tek ve zorunlu ders olduğu zamanda zaten bu çalışmaları özüne ruhuna aykırı bir durum söz konusu. Öğrencilerin bir tercih hakkının olması gerekiyor. Bu tercih alanlarının anlatılması gerekiyor. Çocuklar bilimsel çalışma ya da proje seçeneğini bilgilendirildikten sonra yapıyorlar. Hem öğrenci sorumluluklarını biliyor hem danışman evet tamam bu seçmeli ama sen bunu tercih ettin bunun gereklerini ve doğasını biliyorsun deyip o noktada ödün vermiyor. (Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, 1)

Bu tür çalışmaların seçmeli ders olarak okutulup, öğrenciler gönüllü olarak katılırlarsa onlara bir faydası olacağını düşünüyorum. O zaman ne gibi faydası olur onu konuşabiliriz. (Okul Öncesi Eğitimi, 2)

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışma Topluma Hizmet Uygulamaları dersinin bu dersi yürüten danışmanların bakış açısıyla değerlendirmesi bakımından değerlidir. Çalışmaların çoğu hizmet ederek öğrenmenin öğrenciler üzerindeki etkilerini araştırdıkları ilgili literatür ile desteklenmekle birlikte Türkiye de bu dersi değerlendirmeye yönelik yapılan çalışmalarda ağırlıklı olarak bu dersi öğrenci görüşleri doğrultusunda değerlendirmişlerdir. Öğrenci bakış açısı ile değerlendirildiğinde üzerinde durulmayan bazı konuları öne çıkarması ve diğer konuları desteklemesi bakımından önemlidir. Öğrenci bakış açısı ile değerlendirildiğinde üzerinde durulmayan konular arasında öğrencilerden kaynaklanan eksiklikler (örneğin öğrencinin altyapı eksikliği ve tecrübesizliğin getirdiği sorunlar), değerlendirme konusunda yaşanan sıkıntılar, süreç içerisinde proje yapabilme yeterliklerinin geliştirilememesi ve yapılan projelerin faaliyetten öte gidememesi öne çıkan konular arasındadır.

Topluma Hizmet Uygulamalar dersini yürüten danışmanlar dersin öğrencilerin toplumsal duyarlıklarını ve farkındalıklarını geliştirmesi hem de mesleki yeterliklerinin gelişimine katkıda bulunmasından dolayı önemli bir ders olduğunu belirtmişlerdir. Proje geliştirme ve uygulama becerilerinin kazandırma potansiyeli açısından değerli bulunmaktadır. Bu özellikleri bu dersin genel amaçları olarak ön plana çıkarmışlardır. Bu yeterlikler bu dersin genel tanımı ile tamamen örtüşmekle birlikte bu bakış açısının da değerlendirilmesi gerektiği bu çalışmanın dolaylı olarak ön plana çıkardığı sonuçlardandır. Son yıllarda yapılan çalışmalarda ayrıca bu ders ile ulaşılması gereken amaçlarının da üzerinde düşünülmesi gereken önemli bir konu olduğu tartışılmaktadır. Butin (2005b) topluma hizmet uygulamalarının farklı teorik bakış açısıyla değerlendirildiğini ve kişilerin bu uygulamaları kendi teorik eğilimleri doğrultusunda yorumladığını belirtmiş ve teorik çerçevesinde eğitimsel çıktılarının ve programın genel karakteristik özelliklerinin ön plana çıkarılmasının teknik düzeyde bir bakış açısı olduğunu vurgulamıştır. Sosyal sorumluluk ve farkındalık geliştirilirken uygulamanın gerçek anlamını ve ihtiyaç yada problemlerin kaynağını kültürel, politik ve yapısal olarak sorgulayıp değerlendirebilme becerisinin kazandırılması gerektiğini belirtmiştir.

Dersin amaçları ile ilgili olmasa da dersin yürütülmesi ve değerlendirilmesi ile ilgili farklı boyutlarda eleştiriler yapılmıştır. Bu dersin amacına ulaşabilmesi için danışmanların dersi yürütebilecek gerekli bilgi ve becerilere sahip olmasının (proje yönetmiş olması, gönüllü çalışmalar yürütüyor olması, yöneticilik ve liderlik vasıfları iyi olan danışmanların seçilmesi) yanında gönüllülüğün esas alınması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Bu dersin sürecinin değerlendirilmesi konusunda da sıkıntılar yaşandığı gönüllülüğün değerlendirilemediği vurgulanmıştır.

Dersin yürütülmesi ile ilgili ayrıca dersin bir dönemde yürütülemeyeceği programda iki dönem yürütülmesi gerektiği birinci dönem proje hazırlığı ikinci dönem uygulamaya ayrılması gerektiği, dersin seçmeli ders olarak yer almasının gönüllülük esasını öne çıkaracağından bu dersin temel felsefesine daha uygun olduğu vurgulanmıştır. Dersin kaldırılması ve dersin üniversitede gönüllü olan öğrenciler tarafından yürütülen öğrenci kulüpleri aracılığı ile yürütülmesi gerektiği daha erken yaşlarda öğrencilerin gönüllü çalışmalara katılması için gerekli çalışmaların yapılması gerektiği öneriler arasındadır.

Çalışma bu dersin işlenişinde danışmanların çok önemli bir faktör olduğunu desteklemektedir çünkü danışmanın bu derse bakış açısı, uzmanlık alanının dersin işlenişinde, kurumların seçilmesinde, proje konularının belirlenmesinde etkisi vardır. Dolayısıyla her ayrı grup için danışmanın uzmanlık alanı yaşanılacak tecrübelerinde içeriğinin belirlemektedir. Bu durumun öğrencilerin çalışman istediği alanı ve bu doğrultuda danışmanını kendi seçmesinin daha iyi olacağı da belirtilen görüşler arasındadır.

ÖNERİLER

Proje geliştirme beceri ve süreçleri dikkate alındığında ders süresinin yeterli olmadığı ve en az iki dönemi kapsamaması, öğrencilerin danışman ve proje seçimi konusunda özgür bırakılmaları, gönüllülük esasının ön plana çıkarılması ve en önemlisi ders ile kazandırılması planlanan hedeflerin içeriğinin geliştirilmesi gerektiği öneriler arasındadır.

Topluma hizmet uygulamaları ile ilgili yapılacak süreci ve içeriği değerlendiren daha uzun süreli ve dersin öğrenci üzerindeki kalıcı etkilerini ölçecek çalışmalara ihtiyaç vardır. Ayrıca hem öğrenci hem danışman ve hem de diğer tüm paydaşları içine alan kapsamlı çalışmalarda bu dersin daha iyi değerlendirilmesi ve uygulanmasına katkıda bulunacaktır.

KAYNAKÇA

- Arkün, S. & Seferoğlu, S. S. (2010, Nisan). *Topluma hizmet uygulamaları dersinin işlenişine yönelik bir örnek uygulama ve sürece ilişkin öğrenci görüşlerinin değerlendirilmesi*. 7. Eğitimde İyi Örnekler Konferansı'nda sunulmuştur, Sabancı Üniversitesi, İstanbul.
- Banerjee, M. & Hausafus, C. O. (2007). Faculty use of service-learning: Perceptions, motivations, and impediments for the human sciences. *Michigan Journal of Community Service Learning* 14(1), 32-45.
- Birge, J. (2005). The aesthetical basis for service learning practice. In D. W. Butin (Ed.), *Service-learning in higher education: Critical issues and directions* (pp. 195-203). Gordonsville, VA: Palgrave Macmillan.
- Bloomgarden, A. H. & O'Meara, K. (2007). Faculty role integration and community engagement: Harmony or cacophony? *Michigan Journal of Community Service Learning*, 13(2), 5-18.
- Bringle, R. G. & Hatcher, J. A. (1996). Implementing service learning in higher education. *Journal of Higher Education*, 67(2), 221-239.
- Bringle, R. G., & Hatcher, J. A. (1995). A service-learning curriculum for faculty. *Michigan Journal of Community Service Learning*, 2(1), 112-122.
- Butin, D. (2005b). Service-learning as postmodern pedagogy. In D. Butin (Ed.), *Service-learning in higher education: Critical issues and directions* (pp. 89–104). New York: Palgrave Macmillan.
- Cipolle, S. (2004) Service-learning as a counter-hegemonic practice: evidence pro and con. *Multicultural Education*, 11(3), 12-23.
- Dinçer, Ç. Ergül, A. Şen, M. & Çabuk, B. (2011). Bir topluma hizmet uygulaması örneği: "Haydi kavram oyuncaklarıyla oynayalım". *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 19-38.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Elma, C., Kesten, A., Kiroglu, K., Uzun, E. M., Dicle, A. N., & Palavan, Ö. (2011). Kurum yöneticilerinin bakış açısıyla topluma hizmet. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(35), 45-63.
- Elma, C., Kesten, A., Kiroglu, K., Uzun, E. M., Dicle, A. N., & Palavan, Ö. (2010). Öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 16(2), 231-252.
- Howard, J. (2003). Service-learning research: Foundational issues. In S. H. Billig & A. S. Waterman (Eds.), *Studying service-learning: Innovations in education research methodology* (pp. 1-12). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- O'Grady, C. (2000). Integrating service learning and multicultural education : An overview. In C. O'Grady (Ed.), *Integrating service learning and multicultural education in colleges and universities* (pp. 1-19). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Inc., Publishers.
- O'Meara, K. & Niehaus, E. (2009). Service-learning is...How faculty explain their practice *Michigan Journal of Community Service Learning* 16(1), 17-32.
- Özdemir, S. M. & Tokcan, H (2010). Topluma hizmet uygulamaları dersinin öğretmen adaylarının görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 41-61.
- Schnaubelt, T & Statham, A. (2007) Faculty perceptions of service as a mode of scholarship. *Michigan Journal of Community Service Learning*, 14(1), 18-31.
- Sönmez, Ö. F. (2010). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine yönelik görüşlerinin kazanım boyutunda değerlendirilmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 53-71.
- Tuncel, G. Kop, Y & Katılmış, A. (2011). Sosyal bilgiler dersi öğretmen adaylarının “Topluma Hizmet Uygulamaları” dersine yönelik görüşleri. In Z. Kaya & U. Demiray (Eds.), *2nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications* (pp. 435-447). Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Uğurlu, Z. & Kral, E. (2011). Öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersinin işleyiş süreci ve kazanımlarına ilişkin görüşleri. In Z. Kaya & U. Demiray (Eds.), *2nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications* (pp. 720-734). Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Wade, A & Demb, A. (2009). A conceptual model to explore faculty community engagement. *Michigan Journal of Community Service Learning*, 15(2), 5-16.
- Ward, K. (1998). Addressing academic culture: Service learning, organizations, and faculty work. In R. A. Rhodes & J. P. F. Howard (Eds.), *Academic service learning: A pedagogy of action and reflection* (pp. 73-80). San Francisco: Jossey-Bass.